

INGLIZ TILI TA'LIMIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN  
FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

**Xudoyorova Nigina Ixtiyarovna**

*Buxoro shahar*

*8-umumiy o'rta ta'lim maktabi*

*ingliz tili o'qituvchisi*

**ANNOTATSIYA.** Mazkur maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining ingliz tili ta'limi jarayoniga integratsiyalashuvi pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda SIga asoslangan til o'rganish platformalarining (adaptiv mashqlar, chatbotlar, nutqni tanish tizimlari, avtomatik baholash vositalari) o'quv jarayonini individuallashtirish, motivatsiyani oshirish va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan pedagogik, metodik va texnik cheklovlar ham yoritiladi. Tadqiqot nazariy tahlil, qiyosiy va tizimli yondashuv metodlariga asoslangan.

**Kalit so'zlar:** sun'iy intellekt, ingliz tili ta'limi, adaptiv ta'lim, raqamli pedagogika, individuallashtirilgan o'qitish, nutqni tanish texnologiyalari, chatbot, kommunikativ kompetensiya.

**ABSTRACT.** This article analyzes, from a pedagogical perspective, the integration of artificial intelligence (AI) technologies into the process of teaching English as a foreign language. The study examines the potential of AI-based language-learning platforms - adaptive exercises, chatbots, speech-recognition systems, and automated assessment tools - in individualizing instruction, enhancing learner motivation, and developing communicative competence. At the same time, the pedagogical, methodological, and technical limitations of implementing such technologies are addressed. The research relies on theoretical analysis, comparative, and systemic approaches.

**Key words:** artificial intelligence, English language teaching, adaptive learning, digital pedagogy, personalized instruction, speech recognition technologies, chatbot, communicative competence.

**KIRISH**

XXI asr ta'lim tizimining eng muhim xususiyatlaridan biri - raqamli texnologiyalarning o'quv jarayoniga chuqur integratsiyalashib borishidir. Sun'iy intellekt texnologiyalari, xususan, mashinaviy o'rganish (machine learning), tabiiy tilni qayta ishlash (Natural Language Processing) va nutqni tanish (speech recognition) tizimlari hozirgi kunda nafaqat texnik sohalarda, balki gumanitar va lingvistik ta'lim yo'nalishlarida ham keng qo'llanilmoqda. Ingliz tili xorijiy til sifatida o'qitilishida ushbu texnologiyalar an'anaviy metodikani tubdan o'zgartirish salohiyatiga ega.

Ingliz tilini o'rganish jarayonida talabalar va o'quvchilar duch keladigan asosiy muammolardan biri - individual ehtiyojlarga moslashtirilgan fikr-mulohaza (feedback) va amaliyot imkoniyatining cheklanganligidir<sup>24</sup>. An'anaviy sinfda bir o'qituvchi yigirmadan ortiq o'quvchiga bir vaqtning o'zida individual yondashuv ko'rsata olmaydi. Aynan shu nuqtada sun'iy intellektga asoslangan vositalar - adaptiv platformalar, suhbat-botlar (chatbot), talaffuzni baholash dasturlari va avtomatik yozma ish tahlilchilari — muqobil yechim sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son qarori bilan sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish bo'yicha chora-tadbirlar belgilangan bo'lib, unda ta'lim sohasida ham raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari nazarda tutilgan<sup>25</sup>

Davlat darajasidagi ushbu strategik yo'naltirish ta'lim sohasida ham sun'iy intellektdan foydalanishning huquqiy-institutsional asosini yaratdi.

Mazkur maqolaning maqsadi — ingliz tili ta'limi jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, ularning afzalliklari va cheklovlarini aniqlash, hamda samarali integratsiya bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

### **MAVZUNING DOLZARBLIGI**

Globalashuv sharoitida ingliz tili xalqaro muloqot, ilmiy almashinuv va kasbiy faoliyat vositasi sifatidagi mavqeini mustahkamlab bormoqda. Shu sababli ingliz tilini samarali va sifatli o'qitish metodikasini takomillashtirish dolzarb pedagogik vazifaga aylangan. Mavzuning dolzarbligi quyidagi omillar bilan izohlanadi:

Birinchidan, raqamli avlod o'quvchilarining o'rganish uslubi o'zgardi — ular interaktiv, tezkor fikr-mulohaza beruvchi va vizual-multimediali ta'lim resurslarini afzal ko'radi. An'anaviy darslik-markazlashgan metodika bu ehtiyojni to'liq qondira olmaydi.

Ikkinchidan, sun'iy intellekt texnologiyalari so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanib, til o'rganishga ixtisoslashgan platformalar (Duolingo Max, ELSA Speak, Grammarly, ChatGPT kabi) ommalashdi. Ushbu vositalarning pedagogik samaradorligini ilmiy asoslab tahlil qilish zarurati tug'ildi.

Uchinchidan, O'zbekistonda ta'lim sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish, jumladan PISA kabi xalqaro baholash dasturlarida natijalarni yaxshilash davlat siyosati darajasida belgilangan. Sun'iy intellektdan oqilona foydalanish bu borada qo'shimcha vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin

To'rtinchidan, o'qituvchilar uchun ham SI vositalari ish yukini kamaytirish, yozma ishlarni avtomatik tahlil qilish va o'quvchilar progressini kuzatish imkonini beradi, bu esa pedagogik faoliyat samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalarning

<sup>24</sup> Warschauer M., Healey D. Computers and Language Learning: An Overview // Language Teaching. – 1998. – Vol. 31. – P. 60.

<sup>25</sup> O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son qarori "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida".

didaktik chegaralarini, ya'ni inson omilini to'liq almashtira olmasligini ilmiy jihatdan belgilab olish ham muhim ahamiyatga ega.

Bu, o'z navbatida, ingliz tili o'qitish metodikasini xalqaro andozalarga moslashtirish zaruratini kuchaytiradi.

### **1. SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI VA TIL TA'LIMIDAGI O'RNI**

Sun'iy intellekt tushunchasi keng ma'noda inson tafakkuriga xos vazifalarni — tahlil qilish, qaror qabul qilish, til orqali muloqot yuritish kabi funksiyalarni — bajaruvchi kompyuter tizimlarini bildiradi. Til ta'limi sohasida SI texnologiyalari, asosan, uch yo'nalishda namoyon bo'ladi: tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) asosidagi matn tahlili va generatsiyasi, nutqni avtomatik tanish va talaffuzni baholash, hamda adaptiv algoritmlar asosida o'quv materialini shaxsiylashtirish.

Pedagogik nuqtai nazardan, SI texnologiyalarining asosiy qiymati ularning “zona of proximal development” (Vygotsky tushunchasi) tamoyiliga mos ravishda har bir o'quvchining bilim darajasiga moslashish qobiliyatidadir<sup>26</sup>. An'anaviy guruh darsida bitta dastur barcha o'quvchilarga bir xil tezlikda taqdim etiladi, holbuki SI asosidagi adaptiv tizimlar har bir foydalanuvchining xato turlarini, o'rganish tezligini va lug'at zaxirasini real vaqt rejimida tahlil qilib, individual o'quv yo'lini shakllantiradi.

Bundan tashqari, konstruktivistik ta'lim nazariyasi nuqtai nazaridan, SI vositalari o'quvchiga bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol konstruktor sifatida ishtirok etish imkonini beradi: chatbot bilan muloqot, yozma matnni avtomatik tahrirlash yoki talaffuzni interaktiv mashq qilish orqali o'quvchi o'z bilimini amaliyotda sinab ko'radi va xatolaridan darhol xabardor bo'ladi<sup>27</sup>.

### **2. INGLIZ TILI TA'LIMIDA QO'LLANILADIGAN SUN'IY INTELLEKT VOSITALARI**

Hozirgi kunda ingliz tili ta'limida foydalanilayotgan SI texnologiyalarini funksional jihatdan quyidagi guruhlarga ajratish mumkin:

Adaptiv o'rganish platformalari (Duolingo, Babbel, Memrise) foydalanuvchining javoblarini tahlil qilib, mashqlar qiyinligini avtomatik moslashtiradi. Bu platformalar lug'at va grammatikani takror-takror, ammo zerikarli bo'lmagan tarzda mustahkamlash imkonini beradi<sup>28</sup>.

Nutqni tanish va talaffuz baholash tizimlari (ELSA Speak, Speechling) foydalanuvchi talaffuzini ona tili so'zlovchisi standartlari bilan taqqoslab, fonetik xatolarni aniq ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, o'qituvchi yo'q sharoitda mustaqil talaffuz mashqlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

<sup>26</sup> Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press, 1978. – P. 86.

<sup>27</sup> Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М.: ИППО, 1995. – С. 57.

<sup>28</sup> Luckin R. et al. *Intelligence Unleashed*. – London: Pearson, 2016. – P. 21.

Suhbat-botlar va generativ til modellari (ChatGPT, Replika kabi) yozma va ogʻzaki muloqot koʻnikmalarini mashq qilish, insho yozish boʻyicha tuzilmaviy maslahat olish va lugʻat boyligini kontekst orqali kengaytirish imkonini yaratadi. Bunday vositalar real vaqtli, cheksiz “suhbatdosh” sifatida xizmat qiladi

Avtomatik baholash va fikr-mulohaza tizimlari (Grammarly, Turnitin AI Detector) yozma ishlardagi grammatik, leksik va stilistik xatolarni aniqlab, tuzatish boʻyicha tavsiyalar beradi, bu esa oʻqituvchining tekshirish vaqtini qisqartiradi va oʻquvchiga tezkor fikr-mulohaza taqdim etadi.

Bunday vositalar foydalanuvchiga vaqt va makon cheklovisiz til amaliyoti qilish imkonini beradi.

### **3. PEDAGOGIK IMKONIYATLAR: AFZALLIKLAR TAHLILI**

SI texnologiyalarining ingliz tili taʼlimidagi pedagogik imkoniyatlarini bir necha asosiy yoʻnalishda tizimlashtirish mumkin.

Individuallashtirish. Har bir oʻquvchining bilim darajasi, oʻrganish tezligi va qiziqishlariga mos ravishda oʻquv material avtomatik moslashtiriladi, bu differensiyallashtirilgan taʼlim tamoyilini amalda joriy etishni osonlashtiradi.

Motivatsiyani oshirish. Oʻyinlashtirish (gamification) elementlari — ball, daraja, yutuq nishonlari — SI platformalarida keng qoʻllaniladi, bu oʻquvchining ichki motivatsiyasini kuchaytiradi va muntazam mashgʻulot odatini shakllantiradi<sup>29</sup>.

Tezkor va xolis fikr-mulohaza. Anʼanaviy baholashda oʻquvchi natijani kunlar, baʼzan haftalar oʻtib biladi, SI tizimlarida bu jarayon soniyalar ichida amalga oshadi, bu esa xatolarni darhol tuzatish va oʻrganishni mustahkamlash imkonini beradi.

Kommunikativ amaliyot doirasining kengayishi. Chet tilida muloqot qilish imkoniyati cheklangan hududlarda yashovchi oʻquvchilar uchun suhbat-botlar virtual “suhbatdosh” vazifasini bajarib, ogʻzaki nutq amaliyotini istalgan vaqtda mashq qilish imkonini yaratadi.

Oʻqituvchi ish yukining optimallasuvi. Yozma ishlarni avtomatik tahlil qilish, testlarni baholash va statistik hisobotlarni shakllantirish kabi takrorlanuvchi vazifalar SI zimmasiga yuklatilishi natijasida oʻqituvchi koʻproq vaqtni ijodiy va metodik faoliyatga ajratish imkoniga ega boʻladi.

### **4. CHEKLOVLAR VA PEDAGOGIK XAVFLAR**

SI texnologiyalarining samarali tomonlari bilan bir qatorda, ularni tanqidiy va mutanosib joriy etish zarurligini koʻrsatuvchi bir qator cheklovlar mavjud.

Birinchidan, sunʼiy intellekt insoniy pedagogik muloqotni, ayniqsa hissiy-ijtimoiy taʼlim jihatlarini toʻliq oʻrnini bosa olmaydi. Til oʻrganish nafaqat kognitiv, balki ijtimoiy-madaniy jarayon hamdir, va bu oʻlchov koʻpchilik SI vositalarida hisobga olinmaydi.

---

<sup>29</sup> Godwin-Jones R. Emerging Technologies: Generative AI and Language Learning // Language Learning & Technology. – 2022. – Vol. 26(2). – P. 8.

Ikkinchidan, ba'zi generativ til modellaridan o'quvchilarning vazifalarni mustaqil bajarish o'rniga ulardan tayyor javob olish uchun foydalanish xavfi mavjud, bu akademik halollik va mustaqil fikrlash ko'nikmalarining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Uchinchidan, texnik infratuzilma masalasi - barqaror internet aloqasi, zamonaviy qurilmalar va raqamli savodxonlik darajasi - ayniqsa qishloq hududlarida SI vositalaridan teng foydalanish imkoniyatini cheklaydi, bu raqamli tafovutni (digital divide) yanada kuchaytirishi mumkin.

To'rtinchidan, ma'lumotlar maxfiyligi va o'quvchi shaxsiy ma'lumotlarining xavfsizligi masalasi ham SI platformalaridan foydalanishda jiddiy pedagogik-huquqiy e'tibor talab qiladi<sup>30</sup>.

### **5. SAMARALI INTEGRATSIYA UCHUN METODIK TAVSIYALAR**

Yuqorida keltirilgan tahlil asosida ingliz tili ta'limida SI texnologiyalarini pedagogik jihatdan oqilona joriy etish bo'yicha quyidagi tavsiyalar ishlab chiqilgan:

- SI vositalarini o'qituvchining o'rnini bosuvchi emas, balki uni qo'llab-quvvatlovchi yordamchi vosita sifatida joriy etish ("blended learning" modeli doirasida);
- o'quvchilarni SI vositalaridan mustaqil ravishda, ammo nazorat ostida foydalanishga o'rgatish, ya'ni raqamli va akademik savodxonlikni rivojlantirish;
- SI tomonidan taqdim etilgan natijalarni o'qituvchi tomonidan davriy tahlil qilish va metodik tuzatishlar kiritish;

ta'lim muassasalarida texnik infratuzilmani mustahkamlash va o'qituvchilar uchun SI vositalaridan foydalanish bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish<sup>31</sup>.

### **XULOSA**

Yuritilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalari ingliz tili ta'limida individuallashtirish, motivatsiyani oshirish, tezkor fikr-mulohaza va kommunikativ amaliyot imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirish salohiyatiga ega. Adaptiv platformalar, nutqni tanish tizimlari va generativ til modellari an'anaviy metodikani to'ldiruvchi samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalarning pedagogik samaradorligi ularni qanday metodik asosda joriy etilishiga bog'liq. SI vositalari o'qituvchi faoliyatini to'liq almashtira olmaydi, balki uning hamkori sifatida ishlatilganda eng yuqori samarani beradi. Shuningdek, raqamli tafovut, ma'lumotlar xavfsizligi va akademik halollik masalalari ham e'tibordan chetda qolmasligi lozim.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan oqilona, metodik jihatdan asoslangan tarzda foydalanish zamonaviy ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biriga aylanish imkoniga ega. Bu borada keyingi tadqiqotlar SI vositalarining uzoq muddatli ta'lim natijalariga ta'sirini empirik tarzda o'rganishga yo'naltirilishi maqsadga muvofiqdir.

<sup>30</sup> Atamuratov A. Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektdan foydalanish. – Toshkent: TDPU, 2023. – B. 24.

<sup>31</sup> Luckin R. et al. Intelligence Unleashed. – P. 42.

**ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
2. Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.* — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. — 159 p.
3. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. — М.: Изд-во ИРПО, 1995. — 336 с.
4. Warschauer M., Healey D. Computers and language learning: An overview // *Language Teaching.* — 1998. — Vol. 31. — P. 57–71.
5. Godwin-Jones R. Emerging technologies: Generative AI and language learning // *Language Learning & Technology.* — 2022. — Vol. 26, No. 2. — P. 5–18.
6. Сунъий интелект ва ахборот технологияларидан таълим жараёнида фойдаланиш методикаси // *American Journal of Multidisciplinary Bulletin.* — 2026.
7. Педагогик ёндашувлар ва сунъий интелект технологияларининг таълим жараёнидаги асосий вазифалари. — Илмий мақолалар тўплами, devos.uz.
8. Сунъий интелект: таълим сифатини ошириш драйвери // *strategy.uz* таҳлилий мақоласи.
9. Атамуратов А. Таълим жараёнида рақамли технологиялар ва сунъий интелектдан фойдаланиш: автореферат. — Тошкент: ТДПУ, 2023.
10. Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L.B. *Intelligence Unleashed: An argument for AI in Education.* — London: Pearson, 2016. — 60 p.